

Inž. Ante Mihletić,
Zavod za privredno planiranje Hrvatske, Zagreb

OSNOVNE KONCEPCIJE I PROPORCIJE RAZVOJA POLJOPRIVREDE

(Kratki prikaz)

*Materijali za izradu društvenog plana razvoja SR Hrvatske
od 1964—1970. godine*

U sadašnjoj fazi rada na izradi društvenog plana razvoja SR Hrvatske od 1964—1970. godine, Republički zavod za planiranje pripremio je među ostalim elaboratima i »Osnovne koncepcije i proporcije proizvodnje, prerade i prometa poljoprivrednih proizvoda«.

Predmetni elaborat rezultat je niza pripremnih radova i posebnih studija koje su izradile naučne institucije, te prethodnih elaborata o velikom broju važnijih problema i mjera za budući razvoj poljoprivrede.

I.

1. U utvrđivanju polazne osnove za koncepciju razvoja poljoprivrede i kvantifikaciju toga razvoja, pošlo se od postavke, da je zadatak poljoprivrede da u narednom planskom razdoblju što potpunije zadovolji društvene potrebe (ishranu, prerađivačke kapacitete i izvoz). U tu svrhu nastojalo se aproksimativno utvrditi potencijal potražnje poljoprivrednih proizvoda po vrsti i namjeni proizvoda, a zatim se pristupilo utvrđivanju potencijala proizvodnje, odnosno pronalaženju izvora, rezervi i determinantnih faktora razvoja i odgovarajućih društvenih intervencija, da bi se postigao usklađeni razvoj proizvodnje i potrošnje.

Osnovne izvore i rezerve za povećanje poljoprivredne proizvodnje otkriva glavna karakteristika naše poljoprivrede, tj. niska proizvodnost i mali prinosi po jedinici površine i po grlu stoke u ukupnoj poljoprivredi danas, gdje još uvijek u proizvodnji dominira sitnoposjednička, ekstenzivna i u znatnom dijelu naturalna proizvodnja. U okviru te poljoprivrede — iako na uskom frontu — društveni sektor poljoprivrede, postignutim intenzitetom proizvodnje produktivnošću i tržišnošću, upućuje nas na dvije osnovne rezerve:

— Prvo što se može postići, ako dostignuti prosječni nivo proizvodnje društvenog sektora projiciramo na nove zemljišne površine, šire regije i veći broj nosilaca proizvodnje i nerazdvojno povežemo razvoj poljoprivredne proizvodnje i izmjenu društvenih odnosa na selu. Činjenica je da je danas intenzitet proizvodnje na društvenim gospodarstvima za 54 posto veći nego na privatnim gospodarstvima. Ako to izrazimo u hranidbenom ekvivalentu odnosno u žitnim jedinicama, to bi značilo da se u društvenom sektoru dobiva po hektaru 37 žitnih jedinica prema 24—25 žitnih jedinica na privatnim gospodarstvima, a to znači da 1 hektar obradive površine na društvenom sektoru teoretski hrani 3 osobe, dok 1 hektar poljoprivredne površine na privatnom sektoru hrani dvije osobe. To isto znači, da svaki hektar koji iz privatnog prelazi u društveno vlasništvo i postiže nivo proizvodnje društvenog sektora, osigurava ishranu jedne osobe više.

Drugo, što se može postići ako modernizacijom sredstava proizvodnje, adekvatnom organizacijom rada i poslovanja, omogućimo da sve ili veći dio poljoprivrednih organizacija postignu one rezultate u proizvodnji, koje danas postižu još samo pojedini najrazvijeniji poljoprivredni kombinati.

Dok se danas u prosjeku proizvodi 37 žitnih jedinica na jednom hektaru društvene površine, u najmodernijim poljoprivrednim kombinatima se postiže 55—60 mtc žitnih jedinica. Postizavanjem toga prosjeka, postigla bi se za 60—70 posto veća proizvodnja, odnosno jedan hektar obradive površine osiguravao bi prehranu za 5 osoba prema 3 osobe, koliko danas osigurava u prosjeku društveni sektor.

Daljnji tehnički i naučni napredak, te usavršavanje organizacije rada, koji se sigurno može očekivati u budućnosti u oblasti poljoprivrede, kao i u drugim oblastima o kojima ovisi njen razvoj, predstavljat će u izvjesnoj mjeri novu unutarnju rezervu, koja bi povećavala realnost postavljenih ciljeva i zadataka u razvoju poljoprivrede.

2. Ovakva osnovna koncepcija nalagala je u prvom redu utvrđivanje izvora i mogućnosti za proširenje zemljišnih kapaciteta društvenog sektora poljoprivrede.

Analiza ovih izvora je pokazala, da kao rezultat promjene u agrarno-ekonomskoj strukturi sela, prvenstveno odvajanje velikog broja individualnih gospodarstava na selu od poljoprivrede kao osnovne djelatnosti (nepoljoprivrednici, staračka i mješovita gospodarstva)* i uz određene društvene intervencije (kupovinu i zakup zemlje, melioracije i komasacije) mogu se površine društvenih gospodarstava — u skladu s raspoloživim sredstvima potrebnim za ove intervencije — već u bližoj perspektivi povećati za 300 do 500 hiljada hektara, a kroz duži rok i za daljnjih 450.000 hektara, odnosno toliko da bi društveni sektor poljoprivrede obuhvatio 1,200.000 hektara obradivih površina od ukupno 2,235.000 hektara obradivih površina u SR Hrvatskoj.

3. Uz postavljeni proizvodni zadatak da se u narednom periodu uz punu alimentaciju kapaciteta prerađivačke industrije sirovinama, osiguraju potrebe stanovništva za prehrambenim proizvodima i daju za međurepubličku razmjenu i izvoz znatne količine proizvoda u svježem a naročito u prerađenom stanju, nadalje da se osiguranje tržišta poljoprivrednim proizvodima u osnovi vrši iz društveno-organizirane proizvodnje (društvenih gospodarstava i kooperacije), zatim da pri tome u proizvodnji osnovnih poljoprivrednih proizvoda dominantnu ulogu imaju društvena poljoprivredna gospodarstva (poljoprivredna dobra i kombinati), pošlo se u projekciju buduće poljoprivredne proizvodnje sa dvije varijante. Obje varijante u osnovi osiguravaju potrebnu proizvodnju za predviđeni potencijal potražnje, isto tako obje varijante osiguravaju tržišne potrebe u osnovi iz društveno-organizirane proizvodnje, ali s različitim stupnjem rješavaju učešće društvenih poljoprivrednih gospodarstava u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji. Pored toga, zbog veće proizvodnje društvenih gospodarstava u drugoj varijanti, rastu i ukupni viškovi za izvoz.

*) U SRH 4,7 posto poljoprivrednih gospodarstava nema ni jednog aktivnog člana koji radi na gospodarstvu, a 24,2 posto lica koja upravljaju gospodarstvom su u radnom odnosu izvan poljoprivrede, a u 36,2 posto ima jedan ili više članova stalno zaposlenih izvan gospodarstva.

Prva varijanta predstavlja u suštini ekstrapolaciju dosadašnjih kretanja s time, da je pretpostavljena snažnija društvena intervencija u prvom redu brzim širenjem površina društvenih gospodarstava i to za novih 330.000 ha obradivih površina, kao veličinu površina koju je moguće obuhvatiti u društveni sektor u narednih 7 godina. Zatim je predviđena znatno veća proizvodnja kukuruza i uljarica i na toj osnovi povećana proizvodnja mesa. U našoj zemlji postoje prirodni uvjeti za veoma raznovrsnu poljoprivrednu proizvodnju, kao i komparativno veoma povoljni uvjeti za proizvodnju nekih relevantnih i specifičnih poljoprivrednih proizvoda, u prvom redu kukuruza, koji kao osnovno energetske krmivo stvara preduvjete i za proizvodnju mesa. Ovi povoljni uvjeti daju mogućnost za visoku i intenzivnu proizvodnju, pa prema tome i za uspješno uklapanje, naročito proizvoda koji imaju komparativne prednosti, u međunarodnu podjelu rada.

U drugoj varijanti ide se s pretpostavkom znatno jačeg širenja površina društvenih gospodarstava (za novih 500.000 ha obradivih površina) i povećanja njihove ukupne proizvodnje i s time u vezi gotovo potpunog podmirenja potražnje poljoprivrednih proizvoda iz društveno-organizirane proizvodnje, a uz to i stvaranje znatnih viškova za međurepubličku razmjenu i izvoz.

Prema tome, dok bi prva varijanta bila u osnovi matematsko-statistički objektivizirana ekstrapolacija dosadašnjeg kretanja i predstavljala istovremeno minimum mogućnosti, druga se varijanta bazira u prvom redu na svjesno postavljenim društveno-ekonomskim i političkim ciljevima i predstavlja optimalnu mogućnost prostornog razvoja društvenog sektora u narednom 7-godišnjem periodu. Obzirom na veliko povećanje površina u ovoj bi varijanti, pored kupovine i zakupa, morale i hidromelioracije predstavljati značajan izvor dobivanja novih površina.

Osnovne proporcije jedne i druge varijante za naredni 7-godišnji period i u odnosu na prethodno 7-godišnje razdoblje bile bi slijedeće:

P o k a z a t e l j	U narednom 7-godišnjem razdoblju (1964—1970)		U prethodnom razdoblju
	I varijanta	II varijanta	(1957—1963)
Povećanje površina društvenog sektora	330.000 ha	500.000 ha	116.000 ha
indeks porasta površina	221	284	175
Ukupne obradive površine u društvenom sektoru krajem perioda — ha	600.000	770.000	271.000
Učešće društvenog sektora u ukupno obradivim površinama u SRH	26,7%	34,2%	12,2%
Površine indiv. gospodarstava u kooperaciji	230.000	320.000	211.000
Učešće društveno organiz. proizvod. u ukupnim obrad. površinama	36,9%	48,4%	25%

Porast fiz. obima polj. proizvodnje:

a) ukupno SRH			
indeks	141,6	150,2	130,0
godišnja stopa	5,0	5,9	4,5
b) društvena gospodarstva			
indeks	366,4	446,1	281,4
godišnja stopa	20,4	23,8	18,8
Porast intenziteta proizvodnje po 1 ha obradive površine — indeks:			
ukupno poljoprivreda	140,5	149,1	129,2
društvena gospodarstva	165,8	157,2	149,4
individualna gospodarstva	115,4	121,4	124,3
Učešće društv. gospodar. u vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje	42,8	49,1	16,4

Da bi se intenzivnije koristili i veoma znatni poljoprivredni kapaciteti (zemlja i stoka) koji će i nadalje ostati izvan društvenog sektora, osnovna je orijentacija za privatni sektor poljoprivrede, da se individualni proizvođači stabilnim proizvodnim i ekonomskim odnosima sa društvenom privredom, usmjere na specijaliziranu robnu proizvodnju, prvenstveno na stočarstvo uz istovremeno smanjenje oraničnih površina obrađivanih u individualnoj režiji. Spajanje ličnih interesa radnog seljaka s interesima društva treba da putem proizvodne kooperacije pridonese većoj proizvodnji mesa i većem angažiranju radne snage na selu u intenzivnoj stočarskoj proizvodnji.

4. U proizvodnoj politici u projekciji buduće poljoprivredne proizvodnje išlo se:

— kod pšenice: na proizvodnju do mjere koja će zadovoljiti potrebe za ishranu stanovništva uz nešto republičkih viškova;

— kod kukuruza: koji ima naročito povoljne komparativne prednosti, išlo se na najviše moguće povećanje površina i proizvodnje, da bi se namirile potrebe za kukuruzom kao komponente stočne hrane i stvorili značajni viškovi za izvoz;

— kod industrijskog bilja: na proizvodnju koja će osigurati alimentaciju prerađivačkih kapaciteta;

— kod krmnog bilja: na osiguranje dovoljno voluminozne krme za predviđeni razvoj stočarstva;

— kod povrća: predviđena je znatno veća proizvodnja kako kod društvenih gospodarstava tako i u kooperaciji.

Kod mesa i stočnih proizvoda: razvijanje stočarstva na društvenom sektoru i u kooperaciji, uz značajnu izmjenu strukture proizvodnje mesa u korist svinjskog mesa i peradi, te uz uvoz sačmi i industrijsku pripremu stočne hrane, predviđa se porast proizvodnje žive vage po hektaru oranice od 298 na 415 kg u društvenom sektoru, a od 181 na 232 kg kod individualnih proizvođača. To treba da osigura znatno veću potrošnju mesa po stanovniku (od 32 na 40 kg i dâ znatne količine stočnih proizvoda za izvoz.

Proizvodnja osnovnih poljoprivrednih proizvoda mogla bi se 1970. god. kretati u slijedećim okvirima (uzevši u obzir samo I varijantu) u 000 t:

Proizvod	Ukupno poljoprivreda		Društvena poljoprivredna gospodarstva		Kooperacija		Učešće u ukup. proiz. u SRH u 1970. g. društ. koo-gos-pod. % koo-pera-cija %	
	1963.	1970.	1963.	1970.	1963.	1970	%	%
pšenica	918	1.218	297	650	240	150	53,4	12,3
kukuruz	1.250	2.115	188	1.120	310	420	53,0	19,8
ječam	89	172	16	51	12	27	29,7	15,6
šećerna repa	690	1.400	493	960	197	440	68,6	31,4
suncokret	37	72	16	53	21	19	73,6	26,4
soja	1	171	1	13	—	4	76,5	23,5
krumpir	1.010	1.345	27	240	102	180	17,8	13,4
ostalo povrće	379	555	29	184	1	50	33,2	9,0
voće ukupno	245	214	6	33	—	—	15,4	—
grožđe	423	377	17,8	75	—	—	19,9	—
meso ž. v. ukupno	317	474	61	216	46	111	45,5	23,4
— goveda	123	141	40	73	19	36	51,8	25,5
— svinje	145	251	18	116	27	63	46,2	25,1
— perad	24	62	2	26	—	12	42,0	19,4
mlijeko	650	819	70	228	—	—	27,8	—
jaja	315	800	8	300	—	200	37,5	25,0
riba morska	18,9	61	14,7	58	—	—	95,1	—
riba slatkovodna	7	25	6,8	24	—	—	96,0	—
vino*)	237	225	31	100	—	—	44,4	—

Usporedba proizvodnje prehrambenih proizvoda po stanovniku u 1970. god. a u donosu na 1963. god. bila bi sljedeća:

Proizvod u svim vidovima potrošnje:	u kg	
	1963.	1970.
brašno žitarica	179,1	221,0
krumpir	238,8	299,0
ostalo povrće	89,6	123,2
voće i prerađevine	55,7	62,8
meso	37,8	59,9
riba	6,1	19,3
mlijeko	154,0	181,8
masnoće	17,5	26,6
jaja — komada	75,0	178,0
šećer	18,5	40,0

5. Agregiranje proizvodnje i potražnje prehrambenih proizvoda i njihovo međusobno upoređivanje pokazuje koliko je moguće u narednom 7-godišnjem periodu razviti proces prilagođavanja poljoprivredne proizvodnje zadovoljenju potreba za poljoprivrednim proizvodima i u pogledu toga se ukazuju i izvjesne rezerve u nekim, odnosno potrebe za uvozom kod drugih proizvoda.

Iz ovoga proizlaze i sve društveno-političke, proizvodne i ekonomske reperkusije predviđenog razvoja, kao i mjere i sredstva koja će trebati poduzeti i primijeniti, da se postigne usklađeni razvoj proizvodnje i potrošnje i osnovni zadaci i ciljevi postavljeni pred poljoprivredu za postizanje predviđenog globalnog razvoja privrede.

Kod osnovnih poljoprivrednih proizvoda ovo bi uspoređenje pokazalo:

Proizvod	Ukupna potražnja	Ukupna proizvodnja	Potražnja u robnom prometu	Od potražnje u robnom prometu pokriva se u posto od proizvodnje	
				društ. organizirane	društ. gospodarstva
pšenica	870—910	1.218	760—800	105—100	85,5—81,3
kukuruz	1.670	2.115	750	205	149
šećerna repa	1.400	1.400	1.400	100	68,6
suncokret	100	72	100	72	53
soja	125—200	17	125—200	13,6—8,5	10,4—6,5
krumpir	918	1.346	228	184,2	105,3
ostalo povrće	550	555	350—366	66,9—65,7	52,6—51,7
krmno bilje	6.260	6.290	1.630	100	100
voće ukupno	228—293	214	95—100	34,7—33	34,7—33
grožđe	396—419	377	157—180	47,8—41,7	47,8—41,7
meso, ukupno ž. v.	428	474	341	95,9	63,3
mlijeko	800—840	819	500—540	45,6	45,6
jaja mln. kom.	675	800	499	100,2	60,1
riba morska	58	61	56	103,6	103,6
riba slatkovodna	16	25	15	160,0	160,0

Viškovi poljoprivredno-pehrambenih proizvoda iz kojih bi se mogle podmirivati potrebe za međurepubličku razmjenu, izvoz i rezerve bili bi slijedeći:

Neprerađeni poljoprivredni proizvodi:		Proizvodi dorade i prerade:	
	000 tona		000 tona
pšenica	208—248	brašno žitarica	20
kukuruz	500	prerađ. povrća	4,5—5,5
krumpir	182	prerađ. voća	5—6
krmno bilje (sijeno)	30	prerađ. mesa	20—22
meso ž. v.	46	svježe priređeno meso	35—40
jaja, mln kom.	55	prerađevine ribe	32
riba slatkovodna	3	prerađevine mlijeka	12—15
riba slatkovodna	8	masnoće (ulje i mast)	18—29
		šećer	45
		konditorski proizvodi	28—40

U odnosu na potrošnju pojavio bi se manjak ovih proizvoda:

	000 tona
suncokreta	28
soje	108—163
voća ukupno	94—99
grožđa	19—42

Manjak suncokreta mogao bi se eliminirati smanjenjem površina pod drugim kulturama, manjak voća i grožđa trebat će i dalje pokrivati s područja drugih republika, dok ne stignu u rod plantažni nasadi podignuti na društvenom sektoru, osim južnog voća koje će se i dalje uvoziti, te soje, koja će se za potrebe sačme, kao komponente u proizvodnji stočne hrane, morati i dalje uvoziti u prerađenom ili neprerađenom stanju.

Pri izradi bilance krmne baze i stoke za naredni period pojavljuje se manjak slijedećih koncentrata: sačme uljarica 15.000 vagona, ribljeg brašna 2.000 vagona i mlijeka u prahu 300 vagona.

Potreba osiguranja ovih proizvoda iz prerade u zemlji, odnosno putem uvoza gotovih sačmi iz inozemstva, predstavlja jedan od najkrupnijih problema u poljoprivredi. O rješavanju ovog problema ovisi u znatnoj mjeri daljnji razvoj stočarstva i realizacija predviđene proizvodnje i prerade mesa i stočnih proizvoda.

Prihvatanjem koncepcije razvoja poljoprivrede po II varijanti-društveno-organizirana proizvodnja pokrila bi gotovo u cijelosti potražnju povrća, ječma, suncokreta i mesa koji po I varijanti još u znatnijem dijelu ovise o proizvodnji individualnih proizvođača. Potrebe za mlijekom ne bi se ni po II varijanti mogle u cijelosti pokriti iz društveno-organizirane proizvodnje. Manjak suncokreta u SRH također bi se u cijelosti pokrio, a znatno bi se povećali viškovi za međurepubličku razmjenu i izvoz kukuruza, mesa, ribe i povrća. Po II varijanti a u odnosu na I, povećala bi se proizvodnja mesa za 20.000 t, ribe za 28.000 t, mlijeka za 100.000 t, kukuruza za 178.000 t i povrća za 80.000 t.

I u izvozu poljoprivrednih proizvoda dolazi do izražaja orijentacija na kukuruz, kao proizvod koji ima u SRH najpovoljnije uvjete za proizvodnju, a time i za uklapanje u međunarodnu podjelu rada. Na bazi općenito povećane proizvodnje kukuruza rezultira i značajno povećanje proizvodnje mesa za koju kukuruz predstavlja osnovno energetska krmivo. Kod ostalih proizvoda, a naročito ribe, orijentacija je na finalnu proizvodnju, pa će se veća proizvodnja odraziti u većem izvozu prerađivačke industrije (prerađevine ribe, povrća, tjestenine, konditorskih proizvoda i dr.).

II.

OSNOVNI IZVORI I VAŽNIJI DETERMINANTNI FAKTORI PORASTA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

1. Osnovni izvori za predviđeno povećanje površina društvenog sektora, kao gruba aproksimacija, bili bi:

	u ha obradive površine	
	I varijanta	II varijanta
ukupno povećane površine	330.000	500.000
od toga:		
kupovina zemlje	200.000	300.000
zakup zemlje	30.000	30.000
ostali izvori (melioracije, komasacije, komercijala itd.)	100.000	100.000

2. Obzirom da se u izvore za transfer zemlje računa sa oko 20.000 ha od »staračkih« gospodarstava i sa oko 80.000 ha od nepoljoprivrednih gospodarstava, a ove obadvije kategorije nemaju aktivne poljoprivrednike, te da će gospodarstva koja daju zemlju u zakup (30.000 ha) ostati i dalje u poljoprivrednoj proizvodnji (kooperacija u stočarstvu) a račun oslobađanja radne snage mora se postaviti samo na bazi transfera zemlje od 100.000 ha, odnosno po II varijanti od 200.000 ha. Po toj osnovi oslobodio bi se:

po I varijanti: polj. stanovništva 93.000, odnosno aktivnog 51.000

po II varijanti: polj. stanovništva 186.000, odnosno aktivnog 102.000

3. Kooperacija društvene privrede s individualnim proizvođačima predstavljat će i u narednom periodu jedan od relevantnih specifičnih oblika društvene intervencije u cilju izmjene društvenih odnosa u poljoprivredi.

Kooperativni odnosi u stočarskoj proizvodnji dobit će u narednom periodu posebno mjesto i sve značajniju ulogu. Kooperacija u stočarstvu treba da u osnovi doprinese što boljem korištenju rezervi na privatnom sektoru (radne snage, stajskih kapaciteta i biološki potencijal stočnog fonda) a time i veoma znatnom povećanju stočarske proizvodnje.

Na osnovu ocijenjene proizvodnje, kooperacija bi u ukupno organiziranoj proizvodnji tovne stoke učestvovala kod goveda sa 37,3%, kod svinja sa 34,7 posto, te kod peradi sa 28,6%.

U narednom periodu bit će također značajna i kooperacija u ratarskoj proizvodnji, za koju se znatne mogućnosti otkrivaju dosljednijim sprovođenjem Zakona o korištenju zemljišta i primjenom agrominimuma.

Obzirom na vrlo slabu ekipiranost individualnih gospodarstava sredstvima za proizvodnju bilo bi realno da se u kooperaciju obuhvati 50% površina pod agrominimumom, što znači do 320.000 ha obradivih površina. Time bi ukupne oranične površine u društveno-organiziranoj proizvodnji dosegle 900.000 do 1.000.000 ha zemljišta.

4. Povećano korištenje poljoprivrednih zemljišta u društvenom sektoru u znatnoj bi se mjeri odrazilo i na povećanje prinosa u ukupnoj poljoprivredi.

Predviđa se slijedeće kretanje prosječnih prinosa u ukupnoj proizvodnji i na društvenim gospodarstvima:

	mtc/ha				
	Poljoprivreda SRH u prosjeku		Društvena poljoprivredna gospodarstva		
	1963.	1970.	1963.	u granicama prosječnih prinosa 1970.	prosječno 1970.
pšenica	21,4	29,0	36,3	35—60	50
kukuruz	24,7	41,5	50,5	50—100	70
šećerna repa	329	400	390	450—500	480
suncokret	17,3	29,0	18,9	20—35	3
soja	14,7	20,0	15,3	18—30	25
krumpir	93,4	120,0	142,2	200—500	300
djetelina, zelena masa	230	280	257	350—450	400
lucerna-zelena masa	270	300	355	450—650	500
livade, sijeno	22,8	25	19,4	67—146	32
pašnjaci, sijeno	3,6	5,0	5,8	10—90	15

5. Na društvenim gospodarstvima površine osnovnih ratarskih kultura kretale bi se u odnosu na sadašnje stanje ovako:

	1963.	u ha	
		I varijanta	1970. II varijanta
pšenica	84.000	130.000	130.000
kukuruz	37.000	160.000	180.000
ječam	6.630	15.000	25.000
ostale žitarice	7.760	5.000	5.000
šećerna repa	12.995	20.000	20.000
suncokret	8.933	18.000	25.000
soja	426	5.000	8.000
duhan	85	4.000	4.000
ostalo industrijsko bilje	4.161	15.000	15.000
krumpir	1.670	8.000	8.000
ostalo povrće	2.270	15.000	20.000
krmno bilje	34.316	112.000	172.000

6. Ocjena strukturalnih izmjena u zemljišnom vlasništvu i korištenju zemljišta, te biološki potencijal i globalna bilanca raspoloživih količina stočne hrane, uz pretpostavljeni uvoz biljnih proteina, omogućuju povećanje stočnog fonda i izmjenu u strukturi njegove raspodjele u pojedine sektore vlasništva.

U ukupnoj poljoprivredi i na društvenim gospodarstvima predviđa se slijedeće kretanje stočnog fonda:

Vrsta stoke	Ukupna poljoprivreda u 000 kom. Društvena gospodarstva					
	1963.	I		1963.	II	
		1970.	1970.		1970.	1970.
goveda	1.015	1.140	1.140	99	260	332
od toga krave	617	615	615	27	72	110
svinje	1.337	1.760	1.793	120	665	945
od toga krmače	197	230	235	11	70	96
ovce	1.053	1.000	1.000	42	38	38
perad (bez brojlera)	7.792	10.200	10.350	750	1.800	2.350
konji	282	240	220	—	—	—

Učešće društvenih gospodarstava kod goveda poraslo bi od 9,0% 1963. god. na 23 do 29% u 1970. god. kod krava od 4,1% na 12 do 18%, a kod krmača od 7,1% na 30 do 40%. Time bi se donekle poboljšao i odnos stočnog fonda i obradivih površina na društvenom sektoru. Dok je u 1963. godini na 1 ha obradivih površina društvenog sektora otpadalo 0,38 uvjetnih goveda, u 1970. god. bi se broj uvjetnih goveda na hektar obradivih površina povećao na oko 0,42 na bazi zemljišnih kapaciteta po prvoj odnosno na 0,43 po drugoj varijanti.

Od ukupne proizvodnje stoke za klanje na društvenim gospodarstvima osigura se iz vlastitog uzgoja kod goveda 30%, kod svinja 87%, a kod ovaca i peradi 100%.

7. Potreba izgradnje ribarskih brodova za ulov ribe na Jadranu i brodova za oceanski ribolov izrađena je u dvije varijante ovisno o potrebi ulova morske ribe.

Prva varijanta polazi od ukupnog ulova morske ribe od 61.000 tona (postojeća proizvodnja od 21.000 tona i nova proizvodnja od 12.000 tona na Jadranu i 28.000 tona na oceanima), dok je druga varijanta veća za daljnjih

28.000 tona iz ulova na oceanima. Prema ovim varijantama potreba izgradnje novih brodova iznosila bi po I varijanti 80 brodova à 100 t za ulov ribe na Jadranu, 7 oceanskih tunolovaca i 7 oceanskih kočara à 2.000 t svaki, uz 2 broda prevoznika i odgovarajuće objekte »lanca hladnoće«. Po drugoj varijanti povećala bi se ribarska flota za daljnjih 7 oceanskih tunolovaca i 7 kočara.

Proizvodnja od 61.000 tona morske ribe zadovoljila bi potrebe na alimentaciji kapaciteta prerade ribe na području SRH (38.000 t), osigurala bi izvoz svježe ribe od 3.000 t, a za potrošnju ribe u svježem stanju na domaćem tržištu ostalo bi oko 20.000 t. Zajedno s potrošnjom slatkovodne ribe (3 kg) i prerađene (konzervirane) morske ribe, potrošnja ribe po stanovniku porasla bi u SRH na preko 5 kg u prosjeku godišnje, a u SFRJ bi se kretala na oko 2 kilograma.

8. Obzirom na upravo ogromne potrebe za melioracionim zahvatima, ocjena izvođenja tih radova u narednih 7 godina ovisi u prvom redu o sredstvima koje zajednica može u tu svrhu izdvojiti.

Program izvođenja melioracionih radova u narednom periodu izrađen je u nekoliko varijanti. U prezentiranoj varijanti melioracionih radova pošlo se od izbora onih melioracionih objekata koji uz najpovoljniji rentabilitet osiguravaju značajan porast površina društvenog sektora. Eliminirane su u prvom redu one melioracije na području sliva Save koje zahtijevaju naročito velike vodoprivredne radove. Ovom bi se varijantom postiglo u ha:

Područje sliva	Obuhvaćene površine odvodnjom	površine navodnjavanjem	Površine društ. sek.
Save	250.890	16.300	73.169
Drave, Dunava	111.100	3.170	59.809
Istre	2.443	1.599	1.648
Dalmacije	14.075	11.181	5.485
Svega:	378.508	32.250	140.111

Predviđenim melioracionim i vodoprivrednim radovima u ovoj projekciji nije obuhvaćeno izvođenje veoma kompleksnih i velikih melioracionih zahvata na melioraciji gornjeg Posavlja (Lonjskog, Mokrog te Odransko-Ribarskog polja) na izgradnji plovno-melioracionog kanala Šamac—Vukovar i na melioraciji cijelog područja Donje Neretve. Izvođenje ovih radova zahtijevalo bi značajna nova ulaganja, a izvođenje ovih radova predstavlja otvoren problem koji treba riješiti posebnom odlukom.

9. Stvaranje velikih zemljišnih kompleksa zahtijeva značajne promjene u odnosu na sadašnju strukturu mehanizacije u pravcu uvođenja teških traktora i čitavih novih linija priključnih oruđa za kompleksnu mehaničku obradu najvažnijih ratarskih proizvoda. Zbog toga se predviđa, da se struktura traktorskog parka po snazi traktora mijenja ovako:

	1963.	1970.
— laki traktori do 34 KS	49%	20%
— srednji traktori do 50 KS	33%	50%
— teški traktori preko 50 KS	18%	30%

Prema dosadašnjim sagledavanjima predviđa se u narednom periodu povećanje osnovne mehanizacije u poljoprivredi na 16.000 odnosno 18.000 ko-

mada traktora, 2.600 žitnih kombajna, 2.700 odnosno 3.000 kornpikera, 700 repnih i 600 krmnih kombajna, te znatno povećanje ostale mehanizacije i priključnih strojeva.

10. Na osnovu analize, potreba gnojiva za pojedine kulture i regije, dobiva se u prosjeku u narednom periodu potrošnja ukupnih gnojiva od 1.600 kg/ha za društveni sektor, 1.050 kg za površine obrađene u kooperaciji i 134 kg za površine privatnog sektora van kooperacije, odnosno (obzirom na izmjenu strukture gnojiva) 360 kg hranjive supstance na hektar obradive površine u društvenom sektoru, 240 kg u kooperaciji i 30 kg na individualnom sektoru. To znači, da bi u cjelini potrošnja umjetnih gnojiva u SRH iznosila u ukupnim gnojivima (694 kg, a u hranjivoj supstanci 156 — na hektar obradive površine (oranice, voćnjaci, vinogradi — bez livada) .

U ovakvim odnosima u potrošnji i strukturi umjetnih gnojiva, godišnja potrošnja u 1970. god. aproksimativno bi iznosila u 000 tona:

	20% N- gnojiva	17% P- gnojiva	40% K- gnojiva	Ukupna gnojiva
društvena gospodarstva	321,6	378,4	160,8	860,8
kooperacija	92,0	108,1	46,0	246,1
privatni proizvođači	51,4	60,7	25,7	137,8
SRH Ukupno :	465,0	547,2	232,5	1.244,7

11. Broj zaposlenih na društvenim poljoprivrednim gospodarstvima početkom 1963. god. iznosio je 61.448 osoba, od čega u poljoprivrednoj djelatnosti 36.783, što znači da je na jednog zaposlenog u poljoprivredi otpadalo u prosjeku 6,61 ha obradivih površina. Ocjenjuje se, da će ukupni broj zaposlenih u društvenim poljoprivrednim gospodarstvima u poljoprivrednoj djelatnosti iznositi u 1970. god. oko 75.000 odnosno 97.000, tj. da će na jednog zaposlenog otpasti oko 8 ha obradive površine.

Pored povećanja ukupnog broja zaposlenih u poljoprivrednoj djelatnosti očekuje se, da će se i struktura zaposlenih izmijeniti u osnovi:

	1956.		1963.		1970.	
		%		%	I	II
Ukupno zaposlenih u čistoj djelatnosti	22.500	100	36.783	100	75.000	97.000
VK	225	1	1.103	3	3.750	4.850
KV	2.025	9	9.196	25	31.500	40.740
Priučeni	2.475	11	7.357	20	30.750	39.770
Nekvalificirani	17.775	79	19.127	52	9.000	11.640

Problem povećanja produktivnosti rada u poljoprivredi usko je povezan s uvođenjem u poljoprivredu industrijske organizacije rada, kao i s pitanjima izmjene položaja te kulturnog i stručnog nivoa neposrednih proizvođača. Poljoprivredni radnici po svojim uvjetima života, stanovanja, plaćama, radnom vremenu, te mogućnostima školovanja i stručnog izobražavanja znatno zaostaju za radnicima u industriji. Prevođenje poljoprivrednih na nivo industrijskih radnika u svim granama društvenog standarda, te životnim i produkcionim navikama, jedan je od osnovnih uvjeta izvršenja ocijenjenih kretanja.

Isto je tako važno, da poljoprivreda raspolaže potrebnim brojem stručnih kadrova s odgovarajućom srednjom, višom i visokom naobrazbom i profilom koji će moći zadovoljiti potrebama suvremene, na industrijski način organizirane poljoprivredne proizvodnje.

12. Potrebna ulaganja u osnovne fondove poljoprivrede u narednom 7-godišnjem periodu izračunata su u dvije varijante, obzirom da su i okvirne kvantifikacije za projekciju razvoja poljoprivrede također razrađene u dvije varijante. Osnovne razlike u ulaganju po varijantama odnose se u prvom redu na veličinu novih površina, koje će se obuhvatiti u društveni sektor, tj. 330.000 ili 500.000 ha obradivih površina, te s time u vezi nabava potrebne mehanizacije, odgovarajućeg broja stoke i izgradnje pratećih ekonomskih objekata za manje odnosno za veće površine, računajući u prosjeku s istim porastom intenziteta proizvodnje na starim i novim površinama.

Po granama poljoprivredne proizvodnje predviđaju se ulaganja u slijedeće osnovne namjene:

	u mln dinara cijene 1963. godine	
	I varijanta	II varijanta
Ratarstvo	121.200	176.300
u tome:		
— mehanizacija (16—21.000 traktora, sa prik. str., 7.000 kombajna)	84.000	120.000
— otkup zemljišta (200—300.000 ha)	20.000	30.000
— staklenici za povrtlarstvo (18—23 ha)	2.600	3.300
— ekonomski objekti	14.600	23.000
Voćarstvo i vinogradarstvo	13.100	25.400
— podizanje nasada (5.700—12.700 ha)	10.000	17.000
— mehan. i ekonom. objek.	1.600	2.400
— vinarije (1.200 do 5.000 vagona)	1.500	6.000
Stočarstvo	86.000	142.700
— prirast vl. fonda (25.000 grla)	4.000	4.000
— nabava stoke u zemlji (12—20.000)	2.200	4.000
— nabava stoke iz uvoza (16—46.000)	7.300	19.300
— oprema	7.700	11.000
— smještajni prostor (za 119—214.000 goveda, 376— 500.000 svinja, 6—12 mln peradi)	56.000	91.000
— dorada stočne hrane i ostali ekonomski objekti	8.800	13.400
Morsko ribarstvo	25.376	39.000
— jadranski ribolov (80 brodova)	5.600	5.600
— oceanski ribolov (16—30 brodova)	14.200	27.400
— uzgoj školjkaša i lag. ribolov	2.000	2.000
— remontne baze i objekti lanca hladnoće	3.576	4.000
Slatkovodno ribarstvo	6.436	6.436
— podizanje ribnjaka (8.000 ha)	6.436	6.436
Melioracije zemljišta	56.329	56.329
— odvodnja (380.000 ha)	32.632	32.632
— navodnjavanje (32.000 ha)	23.697	23.697
Vodoprivreda	29.259	29.259
— obrana od poplave	13.003	13.003
— regulacije	12.539	12.539
— uređenje bujica	3.817	3.817
Ostalo (komunikacije, transportna sredstva, studije i istraživanja)	12.000	24.576
Sveukupno:	350.000	500.000

Od ukupno predviđenih ulaganja (po prvoj varijanti) odnosi se u grupi aproksimaciji:

- na intenzifikaciju poljoprivredne proizvodnje u okviru zemljišnih površina sa stanjem u 1963. god. (modernizacija mehanizacije, povećanje stočnog fonda od 300 na 400 kg ž. v. po 1 ha oranice, podizanje trajnih nasada i odgovarajući dio ekonomskih objekata): 101.400
- na osposobljavanje novih 300.000 ha površina za intenzivnu polj. proizvodnju (mehanizacija, stočni fond i odgovarajući dio ekonomskih objekata) 159.600
- na ostale vidove unapređenja poljoprivrede (ribarstvo, kooperacija i vodoprivreda) 89.000

To znači, da bi se u narednom periodu ulagalo za intenzifikaciju starih površina društvenog sektora po 1 ha obradive površine 374.000 d, a za osposobljavanje novih površina za proizvodnju 484.000 d po 1 ha.

13. Za rješavanje ekonomskih uvjeta privređivanja najadekvatnija je solucija za poljoprivredu formiranje ekonomskih cijena poljoprivrednih proizvoda. Porast cijena poljoprivrednih proizvoda treba da osigura putem primarne raspodjele jednake uvjete privređivanja poljoprivrednih organizacija, kao i organizacija u drugim oblastima privrede i da pored pokrivanja troškova omogući i proširenu reprodukciju, te stvaranje vlastitih fondova rizika.

U budućnosti bi trebalo zadržati garantirane cijene, koje je formirala federacija, za bazične poljoprivredne proizvode. Garantirane cijene trebale bi da pokriju troškove proizvodnje prosječnih proizvođača i da osiguraju minimalni rentabilitet. Tržne bi se cijene formirale iznad garantiranih obzirom na ponudu i potražnju.

Dio povećanih prihoda seljaka uslijed porasta cijena morao bi se koristiti proširenjem zdravstvenog osiguranja, za obavezno osiguranje stoke i biljnih proizvoda, dok će jedan dio služiti za intenziviranje i specijaliziranje proizvodnje na individualnim gospodarstvima.

Premije bi trebalo postepeno ukinuti a dosadašnje premije za meso regulirati izvoznim kursom. U načelu ne bi bilo ni regresa, a plaćanje sredstava po ekonomskim cijenama znatno bi pridonijelo njihovoj racionalnijoj primjeni u poljoprivredi.

Prethodno bi trebalo otkloniti i nagomilane probleme prezaduženosti:

- rok otplate za kredite za kupovinu zemlje produžiti na 25 godina, a za ostale kredite u skladu s vijekom trajanja nabavljenih sredstava,
- rok otplate sanacionih kredita produžiti na 25 godina s minimalnim kamatima.